

НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У статті акцентується увага на своєрідності і функціональній спрямованості народних традицій родинного виховання як соціально-педагогічного феномена, що має потужну здатність впливати не лише на зміст соціальних відносин, а й узагальнювати людський досвід, формувати соціум.

Ключові слова: традиція, обряд, звичай, родинне виховання, соціум.

Постановка наукової проблеми та її значення. Виховання, як відомо, завжди ставить мету, яка зумовлюється соціальними потребами суспільства. Родинне виховання – це хід послідовної і систематичної діяльності роду, інших членів сім'ї щодо передачі дітям суспільно історичного досвіду, формування ціннісних відносин і підготовки їх до подальшого життя, праці. З активною продуктивною працею нерозривно пов'язаний розумовий, моральний, фізичний і естетичний розвиток особистості [1].

Зауважимо, родинне виховання розглядається як соціальна та культурна спадкоємність, що передається від покоління до покоління батьками, вихователями, педагогами. Спадкоємність транслюється у вигляді традицій сімейного виховання, що віддзеркалюють народну мудрість, звичаї, обряди, культ предків, священні заповіді, заповіді, й водночас засвідчують стійкі зв'язки між етнопедагогікою, етнокультурною і соціумом у цілому.

Аналіз досліджень. Педагогічний потенціал українських народних традицій та обрядів у вихованні вивчали такі дослідники, як: К. Журба, О.Кузик, Г. Майборода. Сімейний побут українського народу та сімейну обрядовість досліджували В.Борисенко, О.Воропай, Н. Здоровега, О. Кравець, В. Скурагівський. Однак потребує поглиблення й уточнення розкриття змістової сутності і соціально-педагогічної спрямованості традицій родинного виховання.

Мета: висвітлити своєрідність народних традицій родинного виховання як соціально-педагогічного феномена.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів.

Нині, не зважаючи на шалений ритм та сучасні тенденції життя, традиції як особливий соціальний інструмент мають потужну здатність впливати не лише на зміст соціальних відносин, а й узагальнювати людський досвід, формувати соціум [2]. Народні традиції завжди відгукувались на всі зміни у світогляді суспільства, несли в собі соціальне звучання, оскільки вони є дзеркалом історії народу, джерелом його духовності [3].

Зауважимо, у довідкових джерелах термін *традиція* [з лат. traditio - передача] трактується як: 1) форма передачі соціального досвіду; ідеї, звичаї, норми, що передаються з покоління в покоління; 2) звична, усталена манера поведінки; 3) в християнському богослов'ї релігійні положення й настанови, начебто одержані від бога, але не в письмовій формі, а усно [4, с. 835].

Сутність традиції проявляється у їхній функціональній спрямованості, що зумовлено передусім змістом соціального призначення традицій: збереження сформованих поколіннями поглядів, норм поведінки, досвіду, звичаїв, обрядів. Зокрема, В. Плахов уважає, що традиції за своєю природою містять загальні діалектичні та загальносистематичні закони, вони є тими феноменами, що функціонують у межах соціальних систем [2, с. 22].

Щодо традицій родинного виховання, то вони склалися упродовж багатьох століть і зміцнювалися в ході історичного розвитку людства. Відомо, що з давніх-давен українці розглядали сім'ю і рід як святиню, а виховання дітей - як святий обов'язок батьків. Саме

завдяки вихованню в родині народ продовжував себе в своїх дітях, генезував свій національний дух, характер, менталітет, традиційну родинно-побутову культуру.

Принагідно зазначимо, що у неподільній єдності з традиціями перебувають народні звичаї як загальноухвалений порядок, правила, що здавна існують у громадському житті й побуті певного народу, суспільної групи, колективу тощо. Слушно кажуть: «Кожен народ має свій звичай». Традиційно найбільше послуговуються таким визначенням звичаю – все, що стало звичним, засвоєним, визнаним, насущним. Додамо також, що в українській мові слово «звичай» походить від дієслова «звикати», тобто привчатися до чогось, взяти щось у звичку; звичка поступати певним чином у праці, побуті, у громадському і духовному житті [5]. Соціальна роль звичаю та ж, що й традиції: служити засобом збереження та передачі досвіду, освячення порядків і форм життя, які встановилися, регламентації й контролю поведінки індивідів, зміцнення їх зв'язку із тією нацією, суспільством, до якої вони належать.

Існує думка [6], що український термін «обряд» походить від слова обряджати, що значить приводити в належний вигляд, упорядкувати, прикрасити, прибрати, зробити красивим, ошатним. Обряд - це особлива колективна символічна дія, яка призначена для того, щоб наочно - образними засобами оформити й відзначити важливі події суспільного й особистого життя. Обряди сімейно-побутового характеру є творчістю багатьох поколінь, адже в них переплелись мистецтво, релігія, побут. Саме тому більшість обрядів не лише зберігаються в народній пам'яті, але й відтворюються в оновленому вигляді чи окремими компонентами або символами. Їх значення виключно впливове – вони протидіють масовій культурі, формують національну свідомість прийдешніх поколінь.

Слід відзначити, що народно-педагогічні звичаї, традиції та обряди вироблялися емпірично і формувалися віками, кожна мати, кожен батько наслідуючи традиційні обрядові дієства, своїми інтуїтивними батьківськими почуттями завжди сприяли тому, щоби дитина засвоювала світ, довкілля, оточення, рідну мову, материнську пісню, набувала різних побутових знань через радість пізнання.

Джерелом становлення національних традицій є передусім сукупність святкових дій, котрі в конкретно-чуттєвій, символічно-образній формі відображають і закріплюють позитивний досвід сімейного побутування, родинної культури, загальнолюдських норм моралі. В історичному контексті процес вивчення культурної спадщини охоплює чималий проміжок часу, адже корені її сягають ранніх стадій розвитку суспільства. До неї належать найдавніші обрядодії й усталені обрядові форми, що входять до системи національних традицій. Багатство і глибина національних традицій доповнюються церковними ритуалами. Тому загальнолюдські інтереси знаходять своє відображення в щоденному побуті, оскільки релігійний аспект саме родинних обрядів в художньо-символічній формі закріплює автентичні прагнення людяності, поваги до роду, батьків. Перебуваючи в діалектичному взаємозв'язку, національна традиція та церковний обряд знаходить своє вираження через традиційну символіку в обрядовості як ідеалізоване зображення майбутніх сподівань [2, с.18].

Конструктивним є зауваження дослідників, що формування традицій відбувається за певних обставин, між якими має бути взаємодія. Додамо, що зародження традицій відбувається спонтанно та вільно, отже непомітно, а тому встановити час її появи неможливо. Про неї заходить мова лише тоді, коли явище стало вже виразним, набуло певних ознак чи склало систему, чим привернуло ширшу увагу. Традиції не слід розглядати як щось абсолютне: зі змінами обставин життя вони зазнають змін, іноді в новітніх явищах залишаючись відгомонам попередніх епох.

Багато зі світогляду стародавніх українців дійшло до наших днів у вигляді традицій, обрядів, звичаїв, фольклорної спадщини, що доносять до нас елементи їхніх предковичних вірувань, силу і багатство почуттів сім'ї, родини, їхню злагоду і щедрість, стійкість яких є незаперечною. Так, значним впливом давньоукраїнської народної культури позначені Різдвяні, Великодні свята, Івана Купала та інші улюблені дієства нашого народу. Набувають все більшого поширення щедрівки, колядки, веснянки, в яких український народ

звертаючись із різними проханнями до своїх богів, ніби відчуваючи їхню ласку, добро і гнів почувався господарем на своїй землі.

Варто відзначити також, що стара віра українців значно збагатила християнську культуру, здебільшого йдучи неторованими шляхами з далекої Іудеї. Старі релігійні форми, звичайно, не гинуть остаточно, а тільки змінюються чи то у формі, без зміни ідеї, чи то в ідеї, без зміни форми. Ось тому, глибше придивляючись до теперішнього життя нашого народу, ми знаходимо в ньому багато рис дохристиянських [7, с.25].

Висновок. Таким чином, традиції, трансформуючись у нову світоглядку і духовну культуру, збагачуючи людину новими світовідчуттями, облагороджуючи душу, передавали прийдешнім поколінням гуманістичні надбання, яких досяг український народ на різних етапах свого культурного, духовного і матеріального розвитку. Це дає підстави стверджувати, що наша стародавня культура стає ще одним чинником духовного відродження народу, утвердження його державності [7, с.26].

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні народних традицій родинного виховання, які побутували в родинах української еліти Волині кінця XIX століття.

Література

1. Нікітчина С.О. Діяльність педагогічних колективів навчальних закладів по моральному вихованню учнівської молоді на народних традиціях України: Навч.-метод. посібник ВДУ ім. Лесі Українки.- Луцьк, - 1997, 174 с.
2. Савчин Л.М. Ретроспектива родинних традицій поліщуків в Україні (за матеріалами 20-30 рр. XX ст.).-Рівне: Волинські обереги, 2008 - 200с.
3. Пріма Р.М. Соціалізація особистості молодшого школяра засобами родинно-побутової звичаєвості: автореф. дис....канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Р.М.Пріма. – К., 1996. – 25с.
4. Словник іншомовних слів / [за ред. Академіка АН УРСР О.С.Мельничука]. – 2-ге вид., виправлене і доповнене – К.: Головна редакція УРЕ, 1985 – 967с.
5. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка: Навчально-методичний посібник для студ. вищих закладів освіти I-IV р.а., Дошкільне виховання. Навч.-методичний центр. Української етнопедагогіки і народознавства. – Івано-Франківськ. Плай, 2003. – 86 с.
6. Савчин Л.М. Звичаєва сімейно-побутова обрядовість та її значення в традиційній культурі Волинського Полісся: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 17.00.08 – теорія та історія культури / Л.М. Савчин. – К., 1995. – 24с.
7. Віктор Постовий Корені й традиції української родини // Учитель, 2000. – №1 – 3.

Надійшла до редколегії 27.02.2011

Герасимчук А.Ю. Народные традиции семейного воспитания детей как социальнопедагогический феномен

В статье акцентируется внимание на своеобразии и функциональной направленности народных традиций семейного воспитания как социально-педагогического феномена, имеющего мощную способность влиять не только на содержание социальных отношений, но и обобщать человеческий опыт, формировать социум.

Ключевые слова: *традиция, обряд, обычай, семейное воспитание, социум.*

Gerasimchuk A. Folk traditions of domestic education of children as socialpedagogical phenomenon

The article focuses attention on originality and functional orientation of the folk traditions of family education as a social and pedagogical phenomenon that has powerful ability to influence not only the content of social relations, but also to generalize the human experience, to form society.

Key words: *tradition, ritual, custom, family upbringing, society.*

